

מתווה הכשרות הממלכתית במדינת ישראל

א. רקע

הכשרות הממלכתית במדינת ישראל ניתנת מטעם הרבנות הראשית לישראל ונמצאת תחת פיקוחן של מחלקות הכשרות במועצות הדתיות בכל עיר ויישוב. מערכת כשרות בעיר אחת שונה מחברתה, והיישום של נוהלי הכשרות בתעשיית המזון רחוק ממימוש, בשל הפירוד הגדול בין הגופים הנותנים כשרות. מבקר המדינה מצא בעיות כשרות חמורות עד כדי כך ש"לא ניתן לאכול כשר". למקרא הדברים הללו ישנו צורך בחשיבה מחודשת על תחום הכשרות הממלכתית.

בינתיים, בשל הליקויים השונים שצוינו לעיל, קמים בשטח גופי כשרות פרטיים הנותנים הכשרים על בסיס אמות מידה משלהם.

מבחינה ציבורית ישנה חשיבות רבה למערך הכשרות הממלכתי. על פי כלל הסקרים שנעשו, רובם הגדול של אזרחי ישראל היהודיים רוצים לאכול כשר, ולכן לתפקודה וליעילותה של מערכת הכשרות הממלכתית חשיבות גדולה מאוד.

מצרפת בזאת תוכנית לשיפור ולשדרוג מערך הכשרות בישראל, שתביא להעמדתו בשורה הראשונה של מערכות הכשרות בעולם.

ב. מטרה

מטרת המתווה המוצע היא יצירת מערכת כשרות ממלכתית אחת הפועלת ע"פ נהלים אחידים בדרגת 'כשר' ובדרגת 'מהדרין'. מערכת כזו תהיה מערכת הכשרות הטובה בעולם מצד ההלכה ומצד השקיפות לציבור, ותסייע בהורדת המחירים לצרכן.

ג. עקרונות

א. כשרות היא תחום מקצועי – תחום תעשיית המזון התפתח ועבר שינויים רבים בשנים האחרונות, ויש צורך חיוני להעמיק את הידע והמידע המקצועי של כלל העוסקים בתחום.

ב. נוהלי כשרות אחידים – כל המערכת הממלכתית תעבוד על פי נהלים אחידים וברורים ובחלוקה קבועה לרמות כשרות שונות.

- ג.** שדרוג מחלקות הכשרות הקיימות – יינתנו כלים מעשיים לשדרוג כל מחלקת כשרות קיימת.
- ד.** העצמת רבני הערים בתחומם – יינתן מקום לשיקולים הלכתיים של רב העיר בעירו. תיבנה שותפות בין הרב המקומי לבין הרבנות הראשית במהלך חיזוקו של מערך הכשרות בעיר על פי נוהלי הרבנות הראשית, ותינתן לרב העיר אחריות על מיזם כשרות באזור העיר.
- ה.** הקמת ועדת מומחים בנושא הכשרות הארצית – ועדת רבנים ארצית תתאים את הנהלים לרמות הכשרות השונות ותתמוזד עם שאלות הלכתיות חדשות שיעלו מן השטח.
- ו.** תיקוני חקיקה – תידרש התאמת החקיקה בכנסת למתווה המשופר.
- ז.** נגישות ושקיפות – כלל מערכת הכשרות תהיה נגישה ושקופה לכל שואל, הן באמצעות המרשתת והן באמצעות גוף מבקר חיצוני.
- ח.** הפרדת הקשר בין משגיח למושגח – יוקם גוף ממשלתי שינהל את מערכת הכשרות הארצית ואת העסקת המשגיחים. הגוף ינוהל כמערכת סגורה שתתקצב מהאגרות ומגביית דמי המשגיח, ללא צורך בתקציב מיוחד ממשרד האוצר.
- ט.** מערך ביקורת חיצוני – במסגרת הגוף המנהל תוקם יחידת בקרה חיצונית שתגיש דוחות רבעוניים לשיפור ולשדרוג המערכת, בין היתר על בסיס פניות הציבור.
- י.** תחרות – עסק שינוהל ללא הערות וליקויים כשרותיים ומנהליים יקבל 'תו תקן' כשרותי.
- יא.** הונאה בכשרות – הקנס לבתי עסק שיעברו על חוק הונאה בכשרות יוגדל. ההכנסות מהקנסות יוקצו לגוף המנהל.
- יב.** אחריות – בעל עסק שיעבור על נוהלי הכשרות עד כדי פגיעה בהלכות הכשרות יעבור שימוע. גובה הקנס שיושת עליו ייקבע בשימוע, וכן תישלל ממנו תעודת הכשרות למשך שנה.
- יג.** שיווק – יישקל האופן שבו יותר הפרסום של מערכות כשרות פרטיות.
- יד.** מערכות כשרות פרטיות תפעלנה רק באישור הרבנות הראשית לישראל ותהיינה נתונות לפיקוחה ולמרותה. כמו כן תיגבה מהן אגרה לגוף המנהל.

טו. פיקוח בחו"ל – הגוף המנהל יפעיל מערך פיקוח בחו"ל למוצרי יבוא.

ד. יישום

1. 'הגוף המנהל'

הגוף המנהל יוקם ע"י המשרד לשירותי דת, ומערך הכשרות הממלכתי יהיה תחת אחריותו המנהלית. כלל מערכות הכשרות ותקציבם של הרבנויות המקומיות האזוריות ושל אגף הכשרות הארצי יתמזגו באופן מדורג לתוך הגוף המנהל. המועצות הדתיות תפעלנה את הסניפים של הגוף המנהל בתחומן.

תחת הגוף המנהל יוקמו שלושה מחוזות (צפון, דרום ומרכז), ולכל אחד מהם ימונה מנהל מחוז.

בכל מחוז תוקמנה מחלקות: שחיטה, אולמות ומלונות, תעשייה, רשתות שיווק ומרכולים, מוסדות חינוך ורפואה, מחלקת מצוות התלויות בארץ ומעבדת חרקים.

2. ועדת מומחי הכשרות הארצית

ועדת איתור תגיש מועמדים למועצת הרבנות הראשית. המועמדים יהיו אנשי מקצוע ללא שיוך עדתי או מגזרי, בעלי ניסיון של עשר שנים לפחות בתחום וללא קשרי משפחה ישירים או עקיפים.

הוועדה תתכנס אחת לשבוע, ובאופן תמידי יהיה רב כונן מהוועדה למענה על שאלות דחופות מצד מנהלי המחוזות, המפקחים והמשגיחים.

הוועדה תפעל ע"פ נוהלי הכשרות של הרבנות הראשית שהתקבלו במועצת הרבנות הראשית. הנהלים יעודכנו רק באישורה של מועצת הרבנות הראשית. המענה לשאלות ולתקלות יהיה ע"פ נוהלי הכשרות ולא על בסיס היתר כזה או אחר. אם יהיה צורך בהיתר נקודתי, הוא יעלה בפני הוועדה.

הוועדה תהיה העוגן המקצועי בתחום הכשרות בכלל מערכת הכשרות הממלכתית.

3. מקצועיות

כלל העובדים הפועלים במערך הכשרות יחויבו לעבור בחינה של מחלקת הבחינות והתמחות בתחום הרצוי תחת הגוף המנהל. רק לאחר מכן יוכלו לכהן בתפקידם.

כל עובדי הכשרות יתקבלו על בסיס מכרז מקצועי, ללא הבדלי עדה, חוג או מגזר. לא תתאפשר קבלה על בסיס קרבה משפחתית.

מחלקת הבחינות תחבר בחינה ייחודית למפקחי כשרות.

כל משגיח ומפקח יחויב לעבור ארבע השתלמויות בשנה, ויתוגמל על כך.

משגיח שיימצא מועל בתפקידו יושהה מיידית ויעבור שימוע אצל הגוף המנהל, וזה ישקול את המשך העסקתו.

4. שקיפות

כלל המידע על הנעשה בבית העסק בתחום הכשרות יוכנס למאגר נתונים של הגוף המנהל, ויפורסם לעיון הציבור באתר המרשתת של הגוף המנהל.

5. הפרדת הקשר בין משגיח למושגח

לא יתקיימו קשרי עובד-מעביד בין המשגיח לבית העסק המושגח. כלל המשגיחים יועסקו דרך הגוף המנהל.

דמי ההשגחה ייגבו מבית העסק על ידי הגוף המנהל.

יוסדרו תנאים סוציאליים ושכר משגיח ע"פ תקנות הרבנות הראשית לישראל, וייבנו מתווה התקדמות ודירוג שכר בהתאם.

6. תהליך קבלת כשרות

תהליך קבלת הכשרות ילווה ע"י מפקח כשרות, וזה יחתים את בעל העסק על חוזה מוסדר. בחוזה יעוגנו אופן התשלום, נוהלי הכשרות שבעל העסק יהיה מחויב אליהם והקנסות שיושתו אם תהיינה חריגות שתפגענה בשומרי הכשרות.

7. שדרוג מחלקות הכשרות והעצמת רבני הערים

סניפים של הגוף המנהל יעבדו בשכירות במבנה המועצה הדתית המקומית, תוך העסקת עובדים קיימים במערכת. מערכת הכשרות תיהנה מניהול מקצועי וידידותי שיקל על מערך הכשרות.

רבני הערים המעוניינים בכך ישובצו על בסיס מקצועי ויועזו לשמש בתפקידים המצריכים אחריות ותשומת לב רבה: רבני משחטות, רבנים מומחים בניתוחי פרות חולבות, פיקוח על כשרויות מחו"ל ועוד.

8. תיקוני חקיקה

המשרד לשירותי דת יעביר תיקוני חקיקה בכנסת, בהם תוסדר סמכותו של הגוף המנהל לרכז את תחום הכשרות באופן אחיד ומקצועי. יתוקן 'חוק איסור הונאה בכשרות' ויאפשר

הגדלת הקנס לבעלי עסקים העוברים על החוק, וכן יכלול אמצעי ענישה גם לגוף נותן ההכשר.

9. מערכות הכשרות הפרטיות

מערכת כשרות פרטית המעוניינת לשווק תוצרת תחת שמה תפנה בבקשה למועצת הרבנות הראשית. המועצה תאשר את פעילות הגוף בתנאים הבאים:

המועצה ראתה שהגוף פועל באופן מאורגן ומוסדר.

גוף הכשרות הפרטי יקבל זיכיון מהרבנות הראשית ויתחייב לעמוד בנהלי הכשרות של הרבנות.

גוף הכשרות יפוקח ע"י הרבנות הראשית וישלם אגרה לגוף המנהל.

אם לא יהיה הבדל בהגדרת הכשרות בין הרבנות הראשית לגוף הכשרות הפרטי, לא יאושר לגוף הפרטי לתת הכשר.

ייבדק נושא הפרסום והשיווק של מוצרים בכשרותם של גופים פרטיים לעומת מוצרים בכשרות ממלכתית. יש לוודא שהכשרות הממלכתית לא תיראה נחותה בעיני הצרכן לעומת הידורים של גופי כשרות פרטיים.

משרד הכלכלה יבחן היתר לחישוב מחירים שיגבה הגוף הפרטי מבתי העסק למניעת מונופולים.

הרבנות, בהתייעצות עם משרד הכלכלה, תגביל את כמות גופי הכשרות הזכיינים ותתאים אותה לנדרש במדינה.

10. כשרות בחו"ל

הרבנות הראשית תשדרג את מערך הייבוא, תפקח בחו"ל על ייצור מיוחד ותיתן למוצרים המיובאים את ההכשר הממלכתית.

הרבנות תאשר מוצרים בכשרות גופים מוכרים מחו"ל לאחר בדיקה, פיקוח ותשלום אגרה.

הרבנות הראשית תפעיל מערך פיקוח בחו"ל על מוצרים, על בסיס הנהלים ברמות 'כשר' ו'מהדרין'.

11. אמינות ושחיתות

הגוף המנהל יהיה כפוף להפעלת 'יישומון בודק כשרות' שיוודא את נוכחות משגיחי הכשרות בבתי העסק. כמו כן תוקם מחלקה בלתי תלויה שתבקר את כל מערך הכשרות ותקבל משוברים מהשטח.